

SAĞLIĞIN KORUNMASI, TEŞVİKİ VE GELİŞTİRİLMESİ

Mehmet Yumrutaş

Amaç

Sağlığın önemi, korunması, teşviki ve geliştirilmesi konularında bilgilenmek

Öğrenim Hedefleri

- Sağlığı etkileyen faktörleri sayabilmeli,
- Sağlığı korumak için yapılması gerekenleri söyleyebilmeli,
- Sağlığı geliştirme kavramını açıklayabilmeli,
- Kişiyeye yönelik korunma yollarını açıklayabilmeli,
- Sağlık eğitiminin gerekliliğini açıklayabilmelidir

Sağlık ve Korunma

«Sağlam kafa sağlam vücutta bulunur.»

*«Halk içinde muteber bir nesne yok devlet gibi,
Olmaya devlet cihanda bir nefes sıhhat gibi.»*

Sağlık ve Korunma

İnsanlık tarihince kanıtlar mevcut...

“Gılgamış Destanı- MÖ 3000 yıllarının ilk yarısında Mezopotamya’daki Uruk kentinde hüküm süren Kral Gılgamış’ın ölümsüzlük isteği ile yaşananlar”

Sağlık;

- Negatif tanımlama; Rahatsızlık veya hastalığın olmaması
- Pozitif tanımlama; iyi olma hali

Sağlığı Algılama Yaklaşımaları

1. Bulgusal (Semptomatik)

19. yy'a kadar olan dönem, Neden - Sonuç ilişkisi bilinmiyor.

2. Laboratuvar Dönemi

19. yy sonları / L. Pasteur, Hasta yok hastalık var

3. Klinik Dönem

*1950'lere kadar süren dönem, Mikroorganizmalar farklı bireylerde farklı tablolar ile seyretmesinin fark edilmesi ve yaşam umudu,
Hastalık yok hasta var*

Sağlığı Algılama Yaklaşımaları

4. Halk Sağlığı Dönemi

1950 'ler sonrası / 1948 DSÖ kuruluşu yaşanan ortam / topluluk / aile önemi

5. Yeni Halk Sağlığı Dönemi

Toplumsal iyilik

- Güvelik??? İkiz kuleler!!!

Sağlığı Etkileyen Faktörler

Hastalık nedenleri *bünyesel* ve *çevresel* nedenler olmak üzere iki grupta incelenebilir.

- Genetik, Yaşanılan yer, Bireyin davranışı/yaşam biçimi,
- Küresel çevre (Canlı Küre), Gelir,
- Kültür, Sosyal ilişkiler, Aile ilişkileri,
- Sağlık hizmetlerinden yararlanma,
- Yaş, Cinsiyet, İş/Meslek,
- İnanç, Eğitim

Sağlığa Yönelik Ön Koşullar

- Barış, barınak, eğitim, gıda, gelir
- İstikrarlı bir eko-sistem
- Sürdürülebilir kaynaklar
- Sosyal adalet ve hakkaniyet
- Sağlıkta iyileştirme, bu temel ön şartlar üzerine kurulmalıdır

Sağlığı Koruma Yolları

- Çevresel sebeplere yönelik korunma
- Kişiyeye yönelik korunma

Sağlığı Koruma Yolları

Çevresel nedenlere yönelik koruyucu önlemlerin amacı;

İnsan sağlığına olumsuz etkiler yapan çevresel (biyolojik, fiziksel, kimyasal) faktörleri kontrol altına alarak insanları olası zararlardan korumaktır.

Sağlığı Koruma Yolları

Çevreye Yönelik

- Atıkların zararsızlaştırılması,
- Vektör kontrolü,
- Temiz su sağlanması,
- Hava kirliliğinin önlenmesi,
- Gürültü kontrolü,
- Sağlıklı konut,
- Gıda kontrolü, Radyasyon...

Kişiye Yönelik

- Sağlık eğitimi,
- Bağışıklama,
- Kişisel temizlik,
- İlaçla ve serumla korunma,
- Aile planlaması,
- Erken tanı,
- Beslenme...

Sağlığın Geliştirilmesi-1

- Sağlığı etkileyen bireysel ve çevresel potansiyellerin en etkin biçimde kullanılmasıdır.
- İnsan yaşantısına sağlık, sağlamlık, mutluluk, canlılık ve uzunluk katma çabasıdır.

Sağlığın Geliştirilmesi-2

- İnsanların kendi sağlıkları üzerindeki kontrollerini artırmalarını ve sağlıklarını geliştirmelerini sağlama sürecidir.
- Sağlığın korunması ve geliştirilmesine yönelik davranış değişikliği oluşturmak amacı ile verilen sağlık eğitime, organizasyonel, ekonomik ve çevresel tabanlı tüm desteklerin bileşimi Sağlığın Teşviki ve Geliştirilmesi (Health Promotion) olarak adlandırılmaktadır.

Sağlığın Geliştirilmesi-3

- Sağlığın korunması kavramının daha geniş bir bakış açısıyla ele alındığı bir yaklaşım olup sağlıklı yaşam ve davranış değişikliği için, eğitim, örgütsel, ekonomik ve çevresel desteklerin bileşimi olarak tanımlanmaktadır.

Sağlığı Geliştirme-4

- Sağlığı geliştirme sağlık eğitimini de içine alır. Bunun da ötesinde risk altındaki bireylerin ya da herhangi bir grubun davranışının kontrol edilmesinin gerisinde yatan temel bir sorun olduğunda **örgütsel, çevresel ve ekonomik destekleri** içermektedir.
- **Sağlık eğitimi bireyin ve grupların** gönüllü bir şekilde kendi kendine kontrol edebilecekleri davranışlarla ilgiliyken, **sağlığı geliştirme bireyin ve toplumun sağlığı** açısından tehlikeli olan davranışları düzenler.

Sağlığın Geliştirilmesinin Amacı

- Doğru sağlık davranışlarının geniş halk kitlelerine ulaşmasının sağlanmasıdır.
- Sağlığı geliştirme uygulamaları ile kişilerin, kişisel seçim ve sosyal sorumluluklarını geliştirerek kendi sağlıklarını geliştirmelerini sağlayacak süreci ifade etmektedir.

Sağlığı Geliştirmenin ıktıları

- Kısa vadede risk faktörlerinin azalması, değişimlerle başa çıkabilme,
- Orta vadede hizmet kullanımında talebin artması, performansın artması, kendine güvenin artması
- Uzun vadede hastalıkların azaltılması, hizmetlerde kalitenin sağlanması, yaşam süresinin ve kalitesinin artması, sonuçta **SAĞLIKLI TOPLUM** ıktısına dönüşür.

Sağlığı Geliştirme Modeli

- Hastalıkların Önlenmesi: Sağlık Hizmetleri
- Sağlığın Korunması: Yasal, mali, politik
- Sağlık Eğitimi: Bireyin kendi sağlık uygulamalarını belirlemeye **kendi iradesiyle ve isteyerek** katılmasıdır.

Tarihsel Süreç

1974 → Lalonde Raporu

1977 → DSÖ Herkes İçin Sağlık

1978 → Alma Ata

1981 → Avrupa Herkes İçin Sağlık

1986 → Ottawa Sözleşmesi

1988 → Adelaide

1991 → Sundsvall

1997 → Jakarta

2000 → Mexico City

2005 → Bangkok

2009 → Nairobi

Sağlığın Geliştirilmesi

- Sağlığı geliştirme kavramı konusunda 1986 yılında Ottawa'da yapılan uluslararası bir konferans önem taşımaktadır.
- Ottawa Sağlığı Geliştirme Bildirgesi
(I.Uluslararası Sağlığı Geliştirme Konferansı)

Ottawa Bildirgesi (1986)

Bildirgeye göre sağlığı geliştirme; Bireye yönelmenin yanısıra, fizik ve sosyal evre müdahalelerini nceler;

- **Kamu Politikaları**
- **Destekleyici evre**
- **Toplum Katılımı**
- **Kişisel Becerilerin Geliştirilmesi**
- **Sağlık Hizmetlerinin Yeni Gereksinimlere Uyum Sağlaması**

Alma Ata Bildirgesi (1978)

Ottawa Bildirgesinden Önce;

- Alma Ata Bildirgesinde (1978) özellikle sağlık eğitiminin bir temel sağlık hizmeti olduğu konusu üzerinde durulmuştur.
- Sağlığı geliştirmenin temelleri burada atılmıştır diyebiliriz.

Alma Ata Bildirgesi İlkeleri

- Çevreyle Bütünlük
- Toplumsal Eşitlik
- Toplumsal Etmenler
- Yaşamın Bütünlüğü
- Hizmetin Boyutu
- Korumaya Öncelik
- Risk Gruplarına Öncelik
- Önemli Hastalıklara Öncelik
- Entegre Hizmet
- Ekip Hizmeti
- Sağlık-Kalkınma İlişkisi
- Halkın Katılımı
- Öz Sorumluluk
- Evrensellik:
- Koşullara Uygunluk

Jakarta Bildirgesi (1997)

- Sağlık için toplumsal sorumluluğun artırılması
- Bütün sektörlerde sağlığın geliştirilmesi için yatırımların artırılması
- Sağlık için işbirliklerinin artması
- Toplum katılımının artırılması, bireyin güçlendirilmesi
- Sağlığın geliştirilmesi için gerekli altyapının tamamlanması

Jakarta Bildirgesi (1997)

21.Yüzyılda Sağlığı Geliştirme Sürdürme Toplantısı

Sağlığın ön koşulları barış, barınma, eğitim, sosyal güvenlik, sosyal ilişkiler, gıda, gelir, kadının güçlenmesi, sürdürülebilir bir ekosistem, sürdürülebilir kaynak kullanımı, sosyal adalet, insan haklarına saygı ve hakkaniyettir.

Jakarta Bildirgesi (1997)

- **Yoksulluk** sağlık için en büyük tehdittir.
- Kentleşme,
- Yaşlı insanların sayısındaki artış,
- Kronik hastalıkların artan prevalansı tüm ülkelerde yeni sorunlar yaratmaktadır.

Bangkok Bildirgesi (2005)

Küreselleşen dünyada sağlığın geliştirilmesi için;

1. Küresel işbirliklerinin artırılmasına yapılan vurgu
2. Hükümetlere düşen sorumlulukların önemi
3. Sivil toplum örgütleri ile işbirliği için çabalara gereksinim

Nairobi Konferansı (2009)

- Toplumun güçlendirilmesi,
- Sağlık okur-yazarlığı ve sağlığı geliştirme,
- Sağlığı geliştiren sağlık sistemleri,
- Sağlıkta hakkaniyet için harekete geçme,
- Sağlığı geliştirme için kapasite oluşturma konularına vurgu yapılmıştır.

Sağlığı Geliştirme

Günümüzde sağlığı geliştirme politikaları tek bir sağlık sorununa odaklı kurgulanmamaktadır.

- Eğitim, toplumsal kalkınma, politika, yasal düzenlemeler, bulaşıcı hastalıklardan korunma, yaralanmalar, şiddet, ruh sağlığı sorunları, kronik hastalıklar vb. konusunda herkes için “eşit” yaklaşımlar

Sağlığın Geliştirilmesi Müdahale Alanları-1

Sağlık Durumu,
Kronik hastalıklar,
Genel sağlık durumu algısı,
Sağlık hizmeti kullanımı,
Sağlığı geliştirme davranışları,
Kadınlarda sağlığın geliştirilmesi,
Erkeklerde sağlığın geliştirilmesi,
Çocuklarda sağlığın geliştirilmesi,
Ağız diş sağlığı,

Sağlığı geliştirme programları,
Kan basıncı kontrolü,
Ruh sağlığı
Fiziksel aktivite,
Beslenme,
Tütün kullanımı,
Alkol kullanımı,
Madde kullanımı

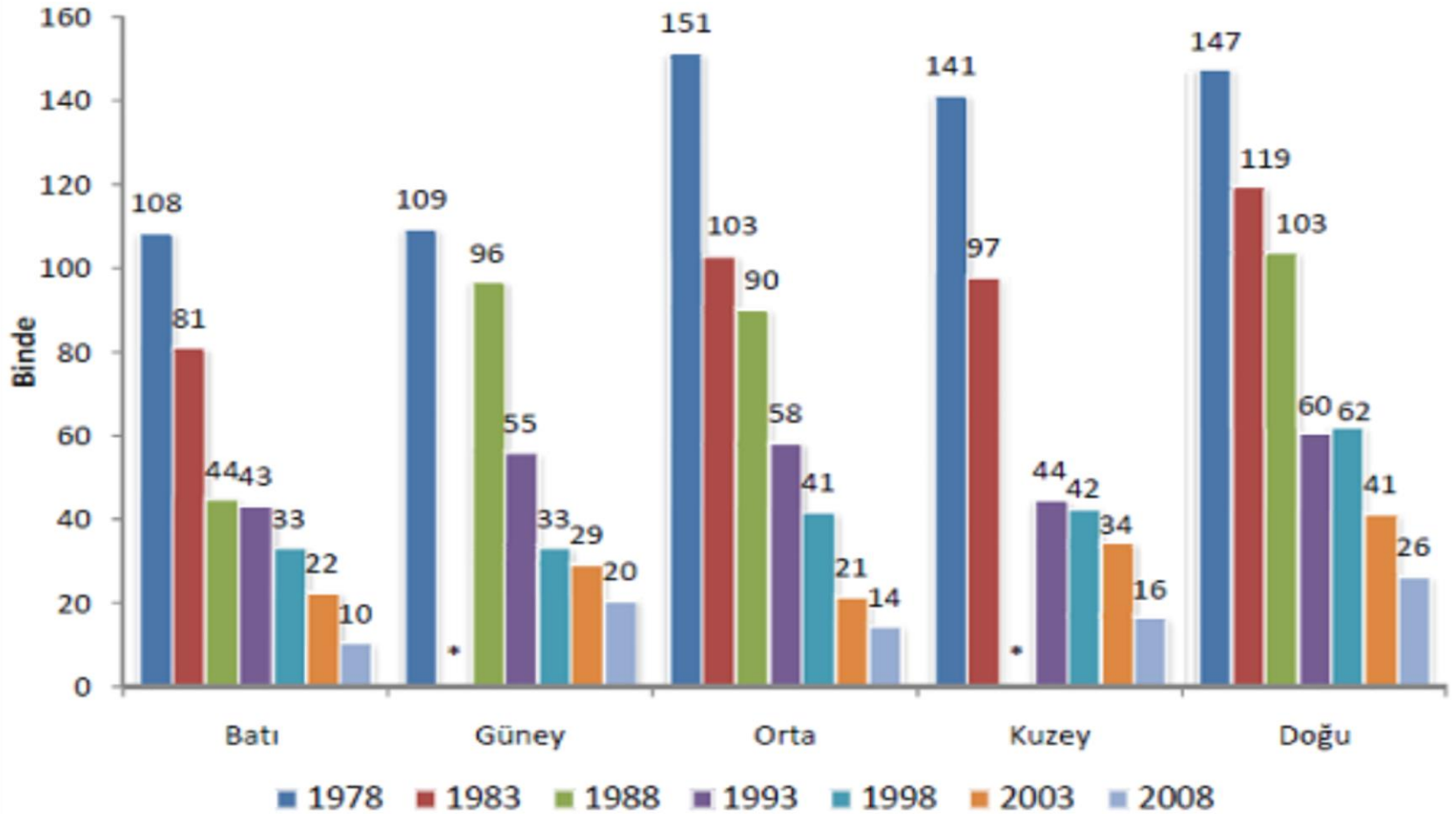
Sağlığın Geliştirilmesi

Müdahale Alanları-2

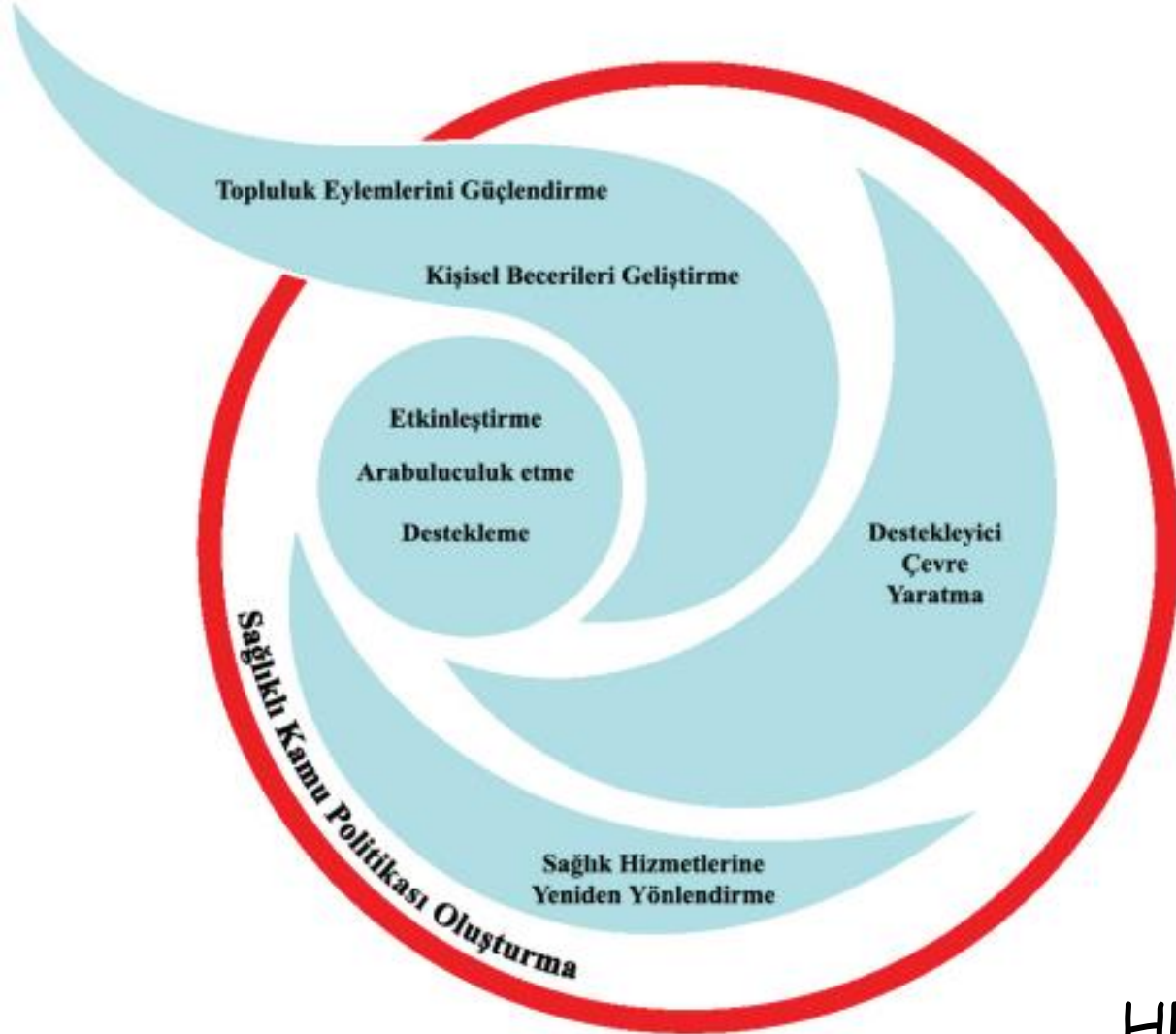
Yol güvenliği,
Hijyen, Akılcı ilaç kullanımı,
Çevre sağlığı (şehir ergonomisi,
sağlığı geliştiren şehirler vb.),
Toplumdaki öncelikli gruplar
(engelli, yaşlı, işsiz, düşük
sosyoekonomik düzeyi olanlar,
okuryazar olmayanlar, kırsal alanda
yaşayanlar vb.),

Okullarda sağlığın geliştirilmesi,
İşyerlerinin sağlığı geliştirme
durumu,
Üreme sağlığı,
Sosyal ilişkiler,
Afet bilinci
Ev ve iş kazaları,
İlkyardım bilinci,

Bölgeler Arası Bebek Ölüm Hızları Değişimleri (1978-2008)

Sağlığın Teşviki ve Geliştirilmesi Simgesi

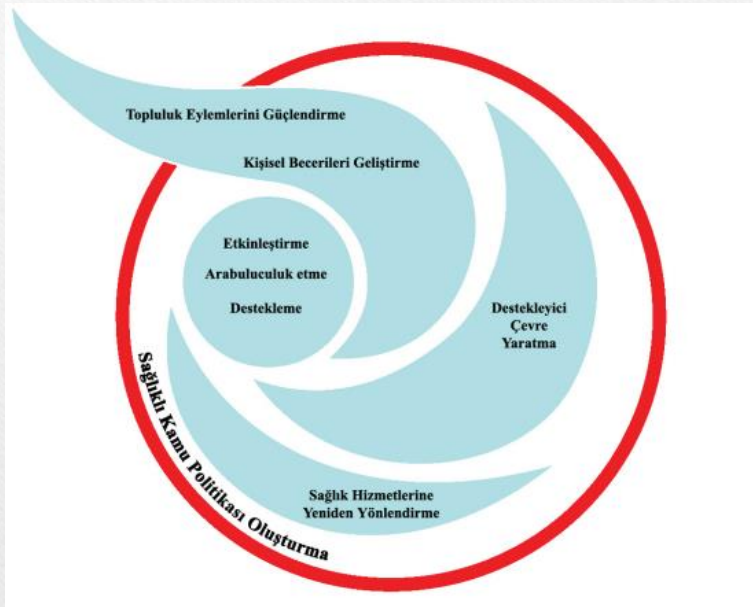
Sağlığın Teşviki ve Geliştirilmesi Simgesi

Logo, sağlığın teşviki ve geliştirilmesindeki beş temel eylem alanını;

1. **Sağlıklı kamu politikası oluşturma,**
2. **Sağlık için destekleyici çevreler yaratma,**
3. **Sağlığa yönelik topluluk eylemlerini güçlendirme,**
4. **Kişisel becerileri geliştirme,**
5. **Sağlık hizmetlerine yeniden yön verme**

1. Etkinleştirme, 2. Arabuluculuk etme, 3. Destekleme bir araya getirme

Sağlığın Teşviki ve Geliştirilmesi Simgesi

- Genel olarak logo, sağlığın teşviki ve geliştirilmesinin kapsamlı ve çok stratejili bir yaklaşım olduğu fikrini göz önüne getirmektedir.

Hülasa;

- Kişi her gün sağlığı ile ilgili kararlar verir.
- Bunu davranışlarıyla uygular.
- Bilgilenme öğrenimdir.
- Öğrenilenlerin davranışa yansımadır eğitim.
- Yaşantı herhangi bir olayın yaşanmasıdır.

Hülasa;

- Yaşam, doğumdan ölüme kadar olan yaşantılar bütünüdür.
- İnançlar, eğilimler, tutumlar ve bilgiler davranışı belirleyen başlıca etmenlerdir.
- Kişi için en önemli inanç ve standartlar değerleri oluşturur.
- Tutum bir şeye ya da birine karşı düşünce ve duygularımızdır.
- Sağlık eğitiminin gerçekleşmesinde kişiye özgü bir çok özellik etkilidir.

Ottawa 1986

Adelaide 1988

Sundsvall 1991

Jakarta 1997

Mexico 2000

Bangkok 2005

Nairobi 2009

teşekkürler...